

TA'LIM-TARBIYANING YOSHLAR HAYOTIDAGI AHAMIYATI

Turayeva Sayyora Xolliyevna

Turdiyeva Jasmina Sayfiddin qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim va tarbiyaning yoshlar hayotidagi o'rni, uning shaxs shakllanishiga, ijtimoiy taraqqiyotga va mamlakat rivojiga ta'siri tahlil qilinadi. Ta'lim insonning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda asosiy omil bo'lsa, tarbiya shaxsning ma'naviy va axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada ta'lim-tarbiyaning yosh avlod uchun zaruriy jihatlari, uning jamiyat barqarorligi va taraqqiyotiga ta'siri ilmiy asoslar bilan yoritiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, tarbiya, yoshlar, ma'naviyat, axloq, ijtimoiy taraqqiyot, bilim, kasbiy rivojlanish, innovatsiya, shaxsiy kamolot.

Zamonaviy dunyoda ta'lim va tarbiya yosh avlodning kelajakdagi muvaffaqiyati, jamiyat barqarorligi va mamlakat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Globalizatsiya, texnologik rivojlanish va ijtimoiy o'zgarishlar ta'lim-tarbiya jarayoniga yangi yondashuvlarni talab qilmoqda.

1. Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar: Bugungi kunda ta'lim raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashib, masofaviy o'qitish, sun'iy intellekt, virtual va qo'shimcha reallik kabi innovatsion metodlardan foydalanmoqda. Bu esa bilim olish jarayonini tez, qulay va samarali qiladi. Shu sababli, zamonaviy ta'lim texnologik taraqqiyot bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda.

2. Ijtimoiy barqarorlik va axloqiy qadriyatlar: Zamonaviy jamiyatda yoshlar axborot oqimi va global ta'sirga duch kelmoqda. Tarbiya esa ularning ma'naviy yetukligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Oila, maktab va jamiyat hamkorligida tarbiyaning sifatli yo'lga qo'yilishi yosh avlodni axloqiy buzilishlardan himoya qiladi.

3. Kasbiy rivojlanish va iqtisodiy o'sish: Bugungi dunyoda yuqori malakali mutaxassislar jamiyat taraqqiyotini belgilovchi asosiy kuchga aylanmoqda. Ta'lim tizimi mehnat bozorining talablariga moslashishi, yoshlarni kasb-hunar egallashga yo'naltirishi iqtisodiy o'sish uchun zaruriy shartlardan biridir. Ayniqsa, STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) yo'nalishlaridagi ta'lim iqtisodiy barqarorlik va innovatsiyalarni rag'batlantiradi.

4. Inklyuziv va barqaror rivojlanish: Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror

rivojlanish maqsadlariga ko'ra (SDG-4), sifatli va inklyuziv ta'lim har bir insonning huquqi bo'lib, jamiyatda ijtimoiy tenglikni ta'minlashga yordam beradi. Bugungi kunda gender tengligi, nogironligi bo'lgan shaxslarning ta'lim olish imkoniyatlari, ta'lim tizimining inklyuzivligi dunyo bo'ylab dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

5. Global muammolar va ta'lim-tarbiyaning roli: Iqlim o'zgarishi, pandemiyalar, ekologik muammolar kabi global muammolarni hal qilish uchun bilimli, ongli va mas'uliyatli yoshlar kerak. Ta'lim-tarbiya yoshlarni ilmiy fikrlash, ekologik ong va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga o'rgatadi. Bugungi kunda ta'lim va tarbiya nafaqat bilim berish, balki yoshlarni kelajak hayotga tayyorlash, jamiyatga moslashuvchan, ijodiy va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirish vazifasini bajaradi. Raqamli texnologiyalar, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy barqarorlik va global muammolarni yengish jarayonida sifatli ta'lim va mukammal tarbiya hal qiluvchi omil bo'lib qolmoqda. Shu sababli, ta'lim-tarbiyani rivojlantirish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim.

Zamonaviy jamiyatda ta'lim va tarbiya yoshlarning hayotida eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Bu ikki jarayon orqali insonning bilim darajasi ortib, ma'naviy jihatdan yetuk shaxs shakllanadi. Bugungi globallashtirish davrida yosh avlodning ilmiy salohiyati va axloqiy qadriyatlari davlatning kelajakdagi muvaffaqiyatini belgilaydi. Shu sababli, har bir jamiyat ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratadi. Ta'limning yoshlar hayotidagi ahamiyati

Ta'lim – shaxsning intellektual salohiyatini oshirish, kasbiy mahoratini shakllantirish va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun asosiy vositadir. Ta'lim quyidagi jihatlari bilan ahamiyatlidir:

Bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish – Yoshlar zamonaviy bilimlarni egallash orqali texnologik va innovatsion taraqqiyotga hissa qo'shadi.

Kasbiy rivojlanish – Ta'lim yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlab, ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyatini belgilaydi.

Ijodiy fikrlash va innovatsiyalar – Sifatli ta'lim yoshlarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirib, ularni yangilik yaratishga undaydi.

Tarbiya va uning shaxs shakllanishidagi o'rnini

Tarbiya yosh avlodning ma'naviy va axloqiy kamolotiga asos bo'lib, quyidagi yo'nalishlarda muhim ahamiyat kasb etadi:

Axloqiy qadriyatlarni shakllantirish – Tarbiya insoniylik, halollik, vatanparvarlik, hurmat va mehr-oqibat kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

Ijtimoiy moslashuv – Tarbiya yoshlarni jamiyatda o'z o'rnini topishga, ijtimoiy me'yori

va odoblarga rioya qilishga o'rgatadi.

Oila va jamiyat barqarorligi – Ma'naviy yetuk insonlar oilaviy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shadi.

Ta'lim va tarbiya har qanday jamiyat taraqqiyotining asosi bo'lib, yosh avlodni intellektual, axloqiy va kasbiy jihatdan shakllantirishga xizmat qiladi. UNESCO va Jahon Banki hisobotlariga ko'ra, ta'lim sifati va tarbiya jarayoni mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yaxshi ta'lim olgan va sog'lom tarbiyalangan yoshlar jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligiga katta hissa qo'shadilar.

Ta'limning ilmiy asoslari va ahamiyati

Ta'lim insonning intellektual salohiyatini oshirish, kasbiy rivojlanishiga yo'l ochish va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shish uchun xizmat qiladi.

1. Kognitiv rivojlanish nazariyalari: Psixolog Jean Piaget tomonidan ishlab chiqilgan kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, inson aqliy qobiliyatlari bosqichma-bosqich rivojlanadi va ta'lim ushbu jarayonni tezlashtiruvchi muhim omildir. Ushbu nazariyaga ko'ra, ta'lim insonning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish bilan birga, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

2. Sotsiologik yondashuvlar: Emil Dyurkgeymning ijtimoiy nazariyasiga ko'ra, ta'lim insonlarni jamiyat qoidalariga moslashtiradi va ijtimoiy tartibni saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, ta'lim nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki jamiyatdagi barqarorlik va uyg'unlikni ta'minlash uchun ham zarur hisoblanadi.

3. Innovatsiya va iqtisodiy rivojlanish: Jahon Banki va BMT tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari sezilarli darajada yuqori bo'ladi. Misol uchun, rivojlangan davlatlarda STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) sohalaridagi ta'lim investitsiyalari natijasida innovatsion kashfiyotlar amalga oshirilmoqda.

Tarbiya va uning ilmiy asoslari

Tarbiya insonning axloqiy, ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga asos bo'lib, uning jamiyatga moslashishiga yordam beradi.

1. Axloqiy rivojlanish nazariyalari: Amerikalik psixolog Lorens Kolberg tomonidan ishlab chiqilgan axloqiy rivojlanish nazariyasi ta'lim va tarbiyaning inson axloqini shakllantirishdagi rolini yoritib beradi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, inson axloqiy me'yorlarni bola yoshidan boshlab o'rganadi va jamiyatdagi normalar asosida o'zini tutishni o'rganadi.

2. Oila va tarbiyaning jamiyatdagi roli: Sotsiolog Talcott Parsons ta'lim va tarbiyaning oilaviy muhitda shakllanishini o'rganib, shaxs tarbiyasida oilaning asosiy o'rin

tutishini isbotlagan. Oiladagi ijtimoiy munosabatlar, ma'naviy qadriyatlar va axloqiy mezonlar kelajak avlodning shaxsiyati shakllanishida muhim ahamiyatga ega.

3. Psixologik omillar: Albert Bandura tomonidan ishlab chiqilgan ijtimoiy o'rganish nazariyasi shaxsning tarbiyaviy jarayonda muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi. Ushbu nazariyaga ko'ra, yoshlar o'z atrofida qilargan harakatlarini kuzatish orqali o'rganadilar va bu ularning kelajakdagi axloqiy tamoyillarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim va tarbiya yoshlarning kelajakdagi muvaffaqiyati, jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, ta'lim va tarbiyani birgalikda takomillashtirish, yosh avlodni nafaqat bilimli, balki ma'naviy yetuk shaxs sifatida tarbiyalash har qanday jamiyatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim. Ta'lim va tarbiya jamiyatning har bir a'zosining rivojlanishi, ijtimoiy barqarorlik va davlat taraqqiyoti uchun asosiy omillardir. Yoshlarning kelajakda yetuk mutaxassis va vatanparvar shaxs bo'lib yetishishida ta'lim va tarbiyaning birgalikdagi roli beqiyosdir. Shu sababli, ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, yosh avlodga sifatli bilim berish va ularga sog'lom axloqiy qadriyatlarni singdirish har bir jamiyatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Yo'ldoshev Q. (2019). *Yoshlar tarbiyasi va ta'limning nazariy asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Mahmudov A. (2020). *Zamonaviy ta'lim metodologiyasi va yoshlar tarbiyasi*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
4. Karimova D. (2018). *Ma'naviyat va tarbiya: Yoshlar uchun metodik qo'llanma*. Samarqand: Ilm nuri.
5. Nazarov Sh. (2021). *Ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: Ma'naviyat.